ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 110, Kasım 2020, s. 401-416

ISSN: 2148-2489 Doi Number: http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.46375

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date *15.09.2020*

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date *29.11.2020*

Buse ÖZER
Gazi Üniversitesi, Müzik Öğretmeni, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
buseozery@gmail.com

Prof. Dr. Belir TECİMER
Gazi Üniversitesi, GEF, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi ABD Öğretim Üyesi,
belir@gazi.edu.tr

DİSLEKTİK ÖĞRENCİLER İÇİN MÜZİK ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Öz

Disleksi, diğer alanlarda ortalama veya daha yüksek akademik performansına ve duyularında bir problem olmamasına rağmen, çocuklarda kelime tanıma, okuma ve yazma becerilerindeki sürekli zorluk ile karakterize edilen bir okuma bozukluğudur. Genel nüfusun yüzde 20' sinin bir çeşit disleksi olduğunun tespit edildiği düşünüldüğünde, müzik öğretmenlerinin çoğunun öğretmenlik kariyerleri süresince sınıflarında dislektik öğrencilerin olması muhtemeldir. Bu çalışmanın amacı disleksiye kısa bir genel bakış sağlamak ve müzik öğretmenlerine dislektik öğrencilerin müzik eğitimini planlarken ve uygularken yardımcı olabilecek öğretim yöntemlerini sunmaktır. Çalışma oluşturulurken disleksi, disleksi ve müzik, dislektik öğrencilerin müzik eğitimi konularında taramalar yapılmış ve araştırılan konulardaki bilgiler sentezlenerek, durum değerlendirme derlemesi şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmanın bulgular kısmında, çocuklarda öğrenme güçlüğü ve disleksi, dislektik çocukların belirgin davranışları, sınıf ortamında dislektik öğrenci, dislektik öğrencilerin müzik dersinde karşılaştıkları zorluklar ve literatürden yararlanılarak hazırlanan dislektik öğrencilerin müzik öğretimi için çözüm önerileri ve stratejiler konulu başlıklar, müzik öğretmenlerine kaynak oluşturacak şekilde hazırlanarak sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda, dislektik öğrencilerin müzik eğitimi için çok fazla kaynak bulunmadığı saptanmış ve sadece

"çok duyulu" (multisensory) öğretim yönteminin ders içerisinde dislektik öğrencilerle etkileşim kurmanın yolu olarak tanımlandığı görülmüştür. Müzik dersi içerisinde çok duyulu olarak oluşturulan melodik ve ritmik etkinliklerin kullanılıp, öğrencinin birçok duyusuna hitap edilerek müziğin öğretilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Disleksi, Müzik Eğitimi, Dislektik, Dislektiklerin Eğitimi

MUSIC TEACHING METHODS FOR THE DYSLEXIC STUDENTS

Abstract

Dyslexia is a reading disorder characterized by persistent difficulty in word recognition, reading, and writing skills in children, although they have average or higher academic performance in other areas and there is no problem with their senses. Given that 20 percent of the general population is found to have some form of dyslexia, it is likely that most music teachers will have dyslexic students during their teaching careers. The purpose of this article is to provide a brief overview of dyslexia and to provide teaching strategies that can assist music teachers in planning and implementing music education for dyslexic students. While creating the study, scans were made on the subjects of dyslexia, dyslexia and music, and music education of dyslexic students, and the information on the researched subjects was synthesized and formed as a situation assessment compilation. In the findings section of the study, the topics of learning difficulties and dyslexia in children, the prominent behaviors of dyslexic children, the difficulties encountered by dyslexic students in the classroom, the difficulties that dyslexic students encounter in music lessons, and the solutions and strategies for teaching music of dyslexic students were presented in a way to serve as a source for music teachers. As a result of the study, it was found that there were not many resources for music education of dyslexic students. In addition, the "multisensory" teaching method was defined as a way of interacting with dyslexic students in the course. Therefore, it was recommended to use melodic and rhythmic activities created in a multi-dimensional way in the music classes and to teach music by appealing to many senses of the child.

Keywords: Dyslexia, Music Education, Dyslexic, The Dyslexic's Education

Giriş

Özel öğrenme güçlüğü kavramı; normal veya üstün zekaya sahip çocukların, konuşma, dil, okuma, yazma, aritmetik ve diğer okul becerilerinin birinde veya birkaçının gelişiminde olan gecikme, bozukluk veya gerilik anlamına gelmektedir (Danielson, Bradley & Hallahan, 2002) ve bu kavramın alt tipleri, çocukların zorluk yaşadıkları alanlara göre sınıflandırılmaktadır. Disleksi ise, özel öğrenme güçlüğünün alt tipleri arasında okuma alanı için kullanılan ve diğer alt tiplere kıyasla daha yaygın görülen bir güçlüktür (Costa, Edwards & Hooper, 2016). Disleksi kavramı bireyin yeterli zekâsına, sosyokültürel fırsatlarına ve ona uygulanan eğitime rağmen verimli okuma becerisini kazanmasında meydana gelen beklenmedik ve kalıcı başarısızlık olarak tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Disleksiye sahip bireyler (dislektikler), sözcükleri akıcı ve doğru bir şekilde okuma, sözcükleri çözümleme heceleme ve okuduğunu anlamada zorluk yaşamaktadırlar (APA, 2013). Bu durum dislektik öğrencilerin okul

yaşamlarında normal gelişim gösteren öğrencilere kıyasla birçok alanda zorluk yaşamasına yol açmaktadır. Sonuçta, bu zorluklar müzik alanında nota okuma ve yazma, dolayısıyla çalacağı bir şarkıyı deşifre etme, bir şarkının sözlerini okuma durumlarında sıkıntı yaratmaktadır. Bu nedenle dislektik öğrencilerin müzik sınıflarında yaşadıkları öğrenim zorlukları için müzik öğretim yöntemlerini belirlemek, hem müzik öğretmeni, hem de öğrenci için kolaylık sağlayacaktır.

Dislektik öğrencilerin, yüz yüze kaldıkları zorlukları aşmak ve dünyaya uyum sağlayabilmek için eğitime ihtiyaçları vardır. Ancak, onların bu eğitimi alabilmeleri için, eğitim dünyasının bu öğrencilerin nasıl eğitileceklerine dair bilgiye sahip olması gerekmektedir. Disleksi, dünyada ve ülkemizde eğitim alanında yeni bir kavram olması nedeniyle, hakkında yapılmış çok fazla araştırmaya sahip değildir. Bu nedenle, dislektik öğrencilerin eğitimi konusunda eksikler bulunmaktadır. Bu eksiklikler; disleksi konusunun tam olarak bilinmemesi, dislektik öğrencilerin eğitimlerinde nasıl bir yöntem kullanılması gerektiğinin bilinmemesi, öğretmenlerin dislektik öğrencilerine uygulanması gereken eğitim hakkında bilgi sahibi olmamaları ve kendilerini bu konuda yetersiz görmeleri olarak sıralanabilmektedir (Bingöl, 2003; Altuntaş, 2010).

Bu çalışmanın alanı olan dislektik öğrencilere müzik eğitiminin nasıl verileceği konusunda ülkemizde büyük eksiklikler bulunmaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda, ne yazık ki Türkiye'de dislektik öğrencilerin müzik eğitimi konusunda hiçbir çalışma yapılmadığı da görülmektedir. Müzik eğitimi konusundaki eksiklikler; müzik eğitiminin (yazılı materyallerin verilmesi, ritim, melodi, nota ve çalgı öğretimleri vb.) nasıl yapılması gerektiği konusundaki materyal ve kaynak eksikliklerinin bulunması, müzik öğretmenlerinin birçoğunun disleksi ve dislektik öğrencilerin eğitimi konusundaki bilgi eksikliklerinin bulunması olarak sıralanabilmektedir. Bu nedenle disleksiye genel bir bakış sağlamak, müzik öğretmenlerine, dislektik öğrencilerin müzik eğitimini planlarken ve uygularken yardımcı olabilecek öğretim yöntemleri (öğrenciyi sınıf içerisinde doğru oturtmayı, yazılı materyali hazırlamayı) hakkında bilgi vermek ve dislektik öğrencilerin eğitiminde kullanılan çok duyulu (multisensory) yaklaşım ile ritim, melodi ve nota öğretiminin dislektik öğrenciler için nasıl uyarlanabileceğine dair fikir vermek önem kazanmaktadır.

Türkiye'de müzik eğitimcilerini/öğretmenlerini yetiştiren üniversitelerin eğitim fakültelerine bağlı güzel sanatlar eğitimi bölümleri, müzik eğitimi anabilim dalları *Müzik Öğretmenliği Lisans Programı'*nı incelediğimizde, geleceğin müzik öğretmenlerinin ders programlarında dislektik öğrencilere müzik eğitimini nasıl verilmesi gerektiği konusunda özel bir bölüm bulunmadığını görmekteyiz. İçerisinde öğretmenlik becerileri için; "eğitim", müzik beceri ve öğretimleri için "müzik eğitimi" bulunan bu program, sekizinci yarıyılında "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" dersi adı altında müzik öğretmeni adaylarına özel öğretimin temel kavramlarını, ilkelerini ve tarihsel gibi birçok konunun öğretimini ele alırken, müzik dersinin özel eğitim alanına nasıl uyarlanabileceğine ve uygulanabileceğine, daha özelde ise dislektik öğrencilere müzik dersinin nasıl öğretilebileceğine dair konuları ele almamaktadır (YÖK, 2018).

Sonuç olarak, müzik öğretmeni yetiştirme programındaki bu ders/konu eksikliği, geleceğin müzik öğretmenlerinin dislektik öğrencilerine nasıl davranmaları gerektiği veya onlara nasıl eğitim vermeleri gerektiği konularında bilgilerinin eksik kalmalarına neden olabilir. Öğretmenlerin disleksi ve dislektik öğrenciler hakkındaki bilgi yeterlilikleri üzerine yapılan çalışmalar bu görüşü desteklemektedir (Balcı, 2019; Akıncı, Sazak Akıncı & Alpagut, 2019;

Altuntaş, 2010). Buradan hareketle, bu çalışma dislektik öğrenciler ve müzik öğretmenleri için bir bilgi boşluğunu doldurabilecektir. Dislektik öğrencilerin kapasiteleri ve müzik öğretimine değinerek, müzik öğrenimleri için öneriler sunmak önem kazanmakta, getirilen çözüm önerilerinin müzik öğretmenlerine ve dislektik öğrencilerine yardımcı olacağı ve müzik eğitiminin bu alanına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, disleksinin ne olduğuna dair genel bilgiler vermek, sınıf içerisindeki dislektik öğrencilerin neyi, nasıl öğrendikleri konusunu ortaya koymak ve müzik öğretmenlerine bu gruptaki öğrencilerin müzik eğitimini planlarken ve uygularken yardımcı olabilecek öğretim yöntemlerini sunmaktır.

Yöntem

Bu araştırma, müzik öğretmenlerine dislektik öğrencilerin neleri yapabileceği, neleri yapamayacağı ve müzik derslerinde bu öğrencilerin eğitimine ilişkin nasıl bir yol izlenebileceği konularında bilgi vermek üzere yapılmış bir derleme çalışmasıdır. Verilmek istenen bu bilgilerin derlenebilmesi için ise, 'disleksi', 'disleksi ve müzik', 'dislektik öğrencilerin müzik eğitimi' konularında taramalar yapılmış ve araştırmada bu taramalar sonucu elde edilen bilgiler sentezlenerek verilmiştir. Bu çalışma, bir durum değerlendirme derlemesidir. Durum değerlendirme derlemeleri, bir konuda oluşmuş yenilikleri veya gelişmeleri bulunulan konum ve durum içinde değerlendirip sentezleyen derlemelerdir (Yılmaz, 2015). Geçerlik ve güvenirliğin sağlanmasında konuyla ilgili bilgi derlemek amacıyla yararlanılan çalışmalar, araştırmacıların görüş birliğine dayalı olarak seçilmiştir.

Çalışmada elde edilen veriler, betimsel içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel içerik analizi, belirli bir konu üzerinde yapılan çalışmaların ele alınıp eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı bir boyutta değerlendirilmesini içeren sistematik çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Çalık & Sözbilir, 2014; Çalık vd., 2008).

Bulgular

Çocuklarda Öğrenme Güçlüğü ve Disleksi

Öğrenmeyi olumlu ve olumsuz etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerle ilgili bir sorunu olmayan çocukların ise okul yaşantılarında başarılı olmaları beklenmektedir (Altuntaş, 2010). Ancak, zihinsel, görsel, işitsel, duygusal ve sosyal yönlerden herhangi bir sorunu bulunmadığı halde okuma, yazma, konuşma, işitme, görme ve aritmetik alanlarının birinde veya hepsinde güçlükler yaşayan çocuklar bulunmaktadır (Şenel, 1998). İnsanların bu öğrenme sürecini anlayabilmek için uzun yıllar çalışmalar yapılan psikoloji biliminde, bazı çocukların bazı şeyleri öğrenmede zorluk yaşaması anlamına gelen adına "öğrenme güçlüğü" denilen bir kavram ortaya atmıştır (Vassaf, 1994). Bu kavram zihinsel yetenekleri normal ya da normalin üstünde olan, duyu problemi yaşamadan öğrenme sorunları yaşayan çocuklar için kullanılmıştır (Topbaş, 1997). Günümüzde öğrenme güçlüğü kavramı, öğrenme alanındaki birçok sorun için genel olarak kullanılan ve alt tipleri bulunan bir kavram haline gelmiştir. APA, öğrenme güçlüğünün alt tiplerini disleksi (Okuma bozukluğu), diskalkuli (Aritmetik bozukluğu), disgrafi (Yazılı anlatım bozukluğu) ve başka türlü adlandırılamayan öğrenme bozuklukları şeklinde sınıflandırmıştır (2013).

Öğrenme güçlükleri içerisinde en sık karşılaşılanın disleksi olduğu ve güçlüklerin %80'lik bir dilimini kapsadığı da belirlenmiştir (Balcı, 2017). Uluslararası Disleksi Derneği (International Dyslexia Association-IDA) ise, dünya nüfusunun yüzde 15 ila 20' sinin disleksi olduğunu ileri sürmektedir (www.interdys.org, t.y.).

Disleksi kökeni, nörolojik olan bir öğrenme güçlüğü olarak belirtilmektedir. Hakkında yapılmış olan gen araştırmaları, disleksinin biyolojik düzeyinin de olduğunu kanıtlamaktadır (Balcı, 2017). Bu sebeple disleksinin, nörobiyolojik kaynaklı özgül bir öğrenme güçlüğü söylenebilmektedir (www.interdys.org, t.y.). Ancak halen disleksinin neden olduğu kesin olarak netlik kazanmamıştır. Disleksinin alt tipleri ise, kişinin yapamadıklarına göre sınıflandırılmaktadır (Heikkila & Knight, 2012).

Beynimizde yer alan nöronlar, farklı şeylerde ne kadar iyi olduğumuzu belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bazı insanların nöronları iyi okuyucu ve heceleyici olmalarına izin verecek şekilde çalışırken, bazı insanlarınki okumalarını ve hecelemelerini zorlaştırmaktadır (Hultquist, 2008). Disleksi kelimesi bu durumu tarif etmek için kullanılmakta ve bireylerin sözcük çözümleme, heceleme ve okuduğunu anlama konularında güçlük yaşanması anlamına gelmektedir. Disleksiye sahip bireyler görünüş bakımından diğer bireylerden ayrılmamaktadır. Ayrım sadece beyinlerinin küçük bir kısmının farklı çalışmasından kaynaklanmaktadır (APA, 2013).

Disleksinin toplum içerisinde bir hastalık olarak algılanması oldukça yaygın durumdadır. Ancak, disleksi bir hastalık değil, dil kazanımının farklı derecelerde etkilenmesi durumudur (Şenel, 1998). Bu nedenle disleksi için en uygun tedavi yönteminin doğru olarak verilen bir eğitim olduğu belirtilmektedir (Altuntaş, 2010). Erken tanı ve erken müdahale ile disleksiden kaynaklı bireylerin yaşadığı akademik başarısızlık giderilebilmekte ve hayat kaliteleri iyileştirilebilmektedir (Balcı, 2017). Ayrıca, öğrenme güçlüklerinde olduğu gibi disleksiye de eşlik eden bozukluklar bulunmaktadır. Disleksiye genel olarak eşlik eden bozuklukların hiperaktivite (aşırı hareketlilik), hipoaktivite (aşırı yavaşlık) ve dikkat eksikliği olduğu bilinmektedir (Heikkila & Knight, 2012). Disleksiyle birlikte bu bozuklukların tanısını alan çocuk ve ergenlerin ise, eğitimlerine ek olarak uygun psikiyatrik değerlendirme yapıldıktan sonra, bu hastalıklarının tedavisine başlanılması gerekmektedir (Germano, Gagliano & Curatolo, 2010).

Dislektik Çocukların Belirgin Davranışları

Disleksinin bireylere göre farklılık gösteren belirtileri olsa da, genel olan belirtileri de mevcuttur. Genel karakteristik özellikleri ise şu şekilde sıralanabilmektedir; sağını ve solunu karıştırma, okumaya fazla ilgi göstermeme ve huzursuz davranma, kendi yeteneğine karşı güven eksikliği gösterme, olayların sırasını kolayca unutabilme (örneğin, haftanın günlerini karıştırma), kolayca bir dizi adımı unutma (örneğin, ayakkabı bağcığını bağlayamama), alfabeyi ve aritmetik tabloları (örneğin, çarpım tablosu) öğrenmekte güçlük yaşama, sesin sırasını karıştırma (örneğin otopark yerine parkoto), okurken ya da yazarken bazı sesleri, (b-d-p, m-n, f-v vb.) karıştırma, gördüğü ses sembolü, sayı ya da sözcükleri ters okuma ve yazma (15'i 51, 6'yı 9, b'yi d, ve'yi ev, ne'yi en olarak okumak/yazmak vb.), genel organizasyon ile sorunları olma (örneğin, yatak odasını toplayamamak), genellikle ilgisiz görünme ve talimat olmadan hareket edememe, kısa süreli ve kolayca dağılan dikkat, sözlü talimatları hatırlayamama veya kolayca unutma, sözlü talimatlara genellikle yavaş cevap verme, bir şeyi kopyalarken (örneğin, tahtadakini defterine geçirme) aşırı derece yavaş olma, sözcüklerdeki benzeşen sesleri (kız-kıs, mal-nal, kar-gar vb.) algılayamama vb. (IDA, 2009; Balcı, 2015; APA, 2013).

Sınıf Ortamında Dislektik Öğrenci

Bir çocuğun dislektik olduğu çoğunlukla sınıf ortamlarında fark edilmektedir (Heikkila & Knight, 2012). Ülkemizde de oldukça yeni bir kavram olan disleksi hakkında birçok efsanevi bilgi bulunmaktadır (Balcı, 2017). Örneğin, disleksi sadece "okuryazarlık becerilerinde bir gecikme" olarak bilinmekte veya dislektik öğrenciler, ortalamadan "daha az zeki" olarak etiketlenerek, sınıftaki "günah keçisi" durumuna düşürülebilmektedir. Bu öğrencilerin akranlarıyla birlikte bütünleştirilmiş (kaynaştırma) eğitim almasının sağlanabilmesi içinse, eğitimcilerin, bu tür yanlış bilgilerin farkında olması ve doğru bilgiye sahip olması gerekmektedir (Heikkila & Knight, 2012).

Ancak, dünyada "müzik ve disleksi", "dislektik öğrencilerin müzik eğitimi" ile ilgili, az sayıda makale ve araştırma olması nedeniyle, müzik eğitimcilerinin doğru bilgiye ulaşması oldukça güçtür. Türkiye'de ise bu konularda yapılmış araştırma veya yazılmış makale bulunmamaktadır. Bu eksikliğin de müzik eğitimcilerinin, dislektik öğrencilerin müzik eğitimine karşın kendilerini hazırlıksız hissetmelerine, özel ihtiyaçlarına göre öğretecek bilgiye sahip olmamalarına ve derslerini sınıfın geneline hitap ederek veya müziğe özgü konulara daha fazla yer vererek işlemelerine etken olduğu düşünülmektedir (Heikkila & Knight, 2012). Bu nedenle, aşağıda, dislektik öğrencilerin müzik eğitimi ve dislektik öğrencileri müzik sınıfında dahil ederken öğretmenlerin neler yapılabileceği konularındaki bilgilere yer verilecektir.

Dislektik Öğrencilerin Müzik Dersinde Karşılaştıkları Zorluklar

Müzik, benzersiz bir duyusal uyarıcıdır (Heikkila & Knight, 2012). Müzik dersi ise öğrencilerin kendilerini hem bireysel, hem de gruplar şeklinde ifade edebildiği, etkileşimin yoğun olarak yaşanabildiği, hem teorik hem de uygulamalı olarak işlenilebilen bir derstir (Akıncı & Alpagut, 2017). Disleksi bir okuma bozukluğu olduğundan dolayı, müzik öğretmenleri, disleksi olan öğrenciler için dikkat edilmesi gereken en önemli beceri alanının müzik notasyonunu okuma becerileri olacağını varsayabilmektedir. Çünkü dislektik öğrenciler, iyi bir duyum yeteneğine sahip olsalar dahi, müzik dersinde müzik notalarını okurken yaşadığı zorluk ile kendilerini belli etmektedir.

Notalar, dislektik öğrencilerde görsel ayrım sorunu yaratabilmektedir. İki notanın birbirine yakın durması veya aralarında çok az bir fark olması, dislektik öğrencilerin notayı okumasını zorlaştırabilmektedir. Karmaşık olan nota görüntüleri ise, çizgi ve boşlukları hareket ediyor gibi görmelerine, ekleme veya çıkarma yapmalarına neden olabilmektedir (Reid & Green, 2017). Ayrıca müzik derslerinde öğretmenler tarafından kullanılan, "yüksek (tiz)", "düşük (pes)", "sağ", "sol" gibi kelimeler de dislektik öğrenciler için kafa karıştırıcı olabilmektedir. Çünkü, dislektik öğrenciler, yaşamlarında da "sağ", "sol" gibi kelimeleri algılamakta ve uygulamakta zorluk yaşamaktadırlar. Notasyonu veya bir metni okurken ise, soldan sağa doğru düzgün bir şekilde gözlerini hareket ettirmek de bu çocuklar için sıkıntı olabilmektedir. Müzikteki notaları temsil etmek için kullanılan harf isimleri ("A", "B" vb.) ve bunların sıraları, "anahtar" gibi birden fazla anlamı olan kelimeler, "sol anahtarı", "fa anahtarı" gibi farklı anahtarlar ve bunların notalarını kavramak da dislektik öğrenciler için müzik dersinde zorlanacakları öğelerden olabilmektedir (Hubicki, 1990).

Bütün öğrenciler için müziğin güçlü ve zayıf yönleri farklılık gösterse de, yapılan çalışmalarda disleksi olan öğrencilerin müzik becerileri hakkında bazı genel gözlemlere ulaşılmıştır. Ancak, bu bulgular müzik öğretmenlerinin ilgilenmesi gereken en önemli beceri alanının müzik

notasyonu okuma becerileri değil, ritmik beceriler olduğunu göstermektedir (Reifinger, 2019). Yapılan çalışmalar; çocukların ritimsel performanslarında düşüklük olduğunda, fonolojik (sesbilgisel) düzeylerinde de düşüklük olduğunu göstermiş, sabit vuruş yapamamanın, okumayı öğrenme güçlüğü çeken (dislektik) okul öncesi çocuklar için erken bir belirteç olabileceği belirtilmiştir (Reifinger, 2019). Örneğin, Carr ve diğerlerinin 2014 yılında yaptıkları çalışmada; ön okuma aşamasında, 3 ve 4 yaşlarındaki sabit bir vuruştan (örn. metronom) yararlanamayan çocukların fonolojik işleme, işitsel kısa süreli bellek ve hızlı adlandırma da dahil olmak üzere ön okuma becerilerinin değerlendirilmesinden önemli ölçüde daha düşük performans gösterdikleri saptanmıştır.

Ozernov-Palchik, Wolf ve Patel tarafından 2018 yılında yapılan çalışmada ise 5 yaşındaki öğrencilerin iki ritim kalıbının aynı mı, yoksa farklı mı olduğunu ayırt etme yeteneğinin, konuşma seslerini harflerle ilişkilendirme yeteneklerinin önemli bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Overy' in 2000 yılında yaptığı çalışmasında bu kez 6 yaş grubunda, disleksi riski altında olduğu belirlenen öğrencilerin, iki ritim veya iki temponun aynı veya farklı olması durumunda ayrım yaparken ve ritim kalıplarını uygularken, düşük riskli akranlarından önemli ölçüde daha kötü performans gösterdiği tespit edilmiştir. Okumayı öğrenme aşamasında ise önceden gelen ritim becerileri ile uzun vadeli okuma gelişimi arasında doğrusal bir eğilim bulunmuştur. Öğrencinin 5 yaşındayken ritim üretme becerileri ne kadar iyi olursa, 7 yaşındayken okuma performansının o kadar iyi olduğu (Dellatolas & ark., 2009), 7-9 yaşlarındaki öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin, ritim kalıplarını gerçekleştirme yeteneklerinin bozulmuş olduğu tespit edilmiştir (Atterbury, 1985; Overy, 2003).

On yaşındaki dislektik çocukların metronom ile doğru bir şekilde bağlantı kurabilme (çalışabilme vb.) yeteneğinin, öğrencilerin okuryazarlık ve fonoloji becerilerini öngördüğü tespit edilerek; IQ' dan bağımsız olarak, vuruşta en tutarsız olan öğrencilerin en düşük okuryazarlık ve fonolojik gelişime sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Thomson & Goswami, 2008).

Dislektik Öğrencilerin Müzik Öğretimi için Çözüm Önerileri ve Stratejiler

Dislektik öğrencilerin müzik eğitimi üzerine öneri şekilde sunulan birçok görüş bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde özetlenebilmektedir: 1960'larda Hubicki, "Renkli Asa" adını verdiği bir sistem tasarlamıştır. Bu sistem; her notanın kendi renginin olduğu, böylece, öğrencilerin oktavları tanıyabildiği ve dizekteki siyah çizgiler ve beyaz boşluklar yerine desenleri düzenlilikle görebildiği bir sistemdir. Çıtalara yapıştırılabilen hareketli parçaların kullanıldığı bu sistemde, öğrencinin yazılı müziğin sembollerine dokunabilmesi ve bu parçaları doğru yerine koyarken bunları hissetmesi amaçlanmıştır (Hubicki 1991). Hubicki (1994), daha sonra, farklı notaları (A, B, C, vb.) temsil etmek için somut meyve isimlerinin kullanılmasını önermiştir. (Örneğin, A için Apple (elma), B için Banana (muz), C için Carrot (havuç) vb.) Cahn (1987), dislektik öğrencilerin müziği öğrenmede görsel ve işitsel ayrımcılık, el-göz koordinasyonu ve konsantrasyon alanlarında karşılaştıkları zorlukları tartışmıştır. Bunun sonucunda öğrencilere net talimat verilmesini, öğrencilerin müzik parçalarını icra etmeye başlamadan önce dinlemelerini ve derslerin konsantrasyonda kesintilere izin verecek şekilde yapılandırmayı içeren öğretim stratejilerini önermiştir.

Gleason (1988), dislektik öğrencilerin bellek, ayrımcılık ve sıralama şeklinde karşılaştıkları işitsel, görsel ve dikkat zorluklarını tartışmıştır. Bu çocuklarla çalışırken sabırlı olunmasını, bireysel öğrenme için öğrencinin güçlü ve zayıf yanları hakkında bilgi edinilmesini ve çok duyusal etkinliklerin derslere dönüştürülmesini önermiştir. MENC (1988), öğrenme güçlüğü olan müzik öğrencilerinin eğitimine, duyusal uyarımlarını ve benlik kavramlarını artırmaya yönelik etkinliklerle başlaması gerektiğini önermiştir. Yazarlar, özellikleri geliştirmek ve dolayısıyla öğrencilerin müzik becerilerini geliştirmek için ders planlarına dahil edilebilecek etkinlikleri tartışmışlardır. Bu etkinlikler; öğrencilerin isimlerini kullanarak yankı şarkıları söylemeyi, öğrencilerin odak noktası olmamaları için nesneleri tutarken dans etmelerini, müzik sembollerini zımpara kağıdından kesmeyi içermektedir. MENC, notaları zımpara kağıdından kesmenin öğrencilerin notasyonu görmelerinin yanı sıra, hissetmelerini sağlayacağını belirtmiştir. Atterbury (1990) girdi (bütünleşme) ve çıktı içeren bir öğrenme süreci modeli sunmuştur ve bu modeli, dislektik öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkabileceği alanları açıklamak için kullanmıştır. Öğrencilerin genellikle sahip oldukları fiziksel, biyolojik, sosyal ve akademik zorlukları tanımlayan Atterbury, başarılı öğretim stratejilerinin; sınıflar arasında bir süreklilik duygusu sağlamayı, kavramları parçalamayı ve bunları bireysel olarak öğretmeyi, öğrencilerin dikkatini odaklamayı, renk, oran ve boyut kullanımıyla girdiyi yoğunlaştırmayı ve çok duyusal yaklaşımlarla materyal sunmayı içermesi gerektiğini belirtmiştir (Howe, 1999). Yapılan bazı çalışmalarsa, yukarıda bahsedilen kaynakların görüşlerini temel alarak, dislektik öğrenciler için müzik notalarını öğrenmeye yönelik yeni bir müdahale örneği geliştirmişler (Ganschow, Lloyd-Jones & Miles, 1994; Jaarsma, Ruijssenaars & Van den Broeck, 1998) veya bilgisayardan dislektik öğrencilerin notasyonun öğrenmelerinde dokunmatik bir ekranın dahil olmasını incelemişlerdir (Witmer, 2015).

Buradan edinilen bilgiler sonucunda, dislektik öğrencilerin müzik eğitimi üzerindeki ortak algının; "çok duyulu yaklaşım" ile öğrencilere müziğin öğretilmesi yönünde olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın kullanılmasının nedeninin ise; dislektik öğrencilerin ne kadar çok duyusuna hitap ediliyorsa, etkinlik veya derslerin, o öğrencide o kadar kalıcı olmasıdır. Müzik eğitimi yaklaşımlarından Kodaly ve Dalcroze yöntemlerinin söz konusu çok duyulu yaklaşımı sağlayan ve öğrenciye müziği yaşayarak öğretebilen yaklaşımlardır. Müzik öğretmenlerine, dislektik öğrencilerin müzik eğitiminde bu yöntemlerin kullanılması ve öğrencini hangi yöntemle daha rahat edeceğinin tespit edilip, ona göre uygulanması önerilmektedir. Ayrıca, yazılı materyallerin verileceği zaman, öğrencinin rahat edeceği punto ve yazı tipinin kullanılması, sayfa düzeninin sade ve görsellerle desteklenmesi de dislektik öğrencilerin rahat okuyabilmesi için önem arz etmektedir.

Dislektik özellikler sergileyen öğrencilere müzik dersinde en iyi yardımcı olabilecek kişiler yine müzik eğitimcileridir. Müzik eğitimcileri bu nedenle dislektik öğrenciler için benzersiz bir konumda yer almaktadır (Vance, 2004). Ancak, eğitimcilerin öğrencilere yardımcı olabilmesi için dislektik öğrencilerin müzik eğitimleri hakkındaki bilgi birikimlerinin olması gerekmektedir. Bir çocuğa disleksi tanısı konulduğunda ya da disleksi olduğuna inanıldığında, bir müzik sınıfında bireyin daha fazla başarı kazanmasına yardımcı olmak için çok sayıda kapsayıcı öğretim yöntemleri bulunmaktadır (Heikkila & Knight, 2012). Aşağıda müzik öğretmenlerine yardımcı olabilecek öneriler verilmiştir:

1 .Dislektik Öğrenciyi Sınıf İçinde Doğru Yerleştirmek:

Dislektik bir çocuğun beyninin bilgiyi farklı şekilde işlediğini anlamak, eğitimcilerin hem öğretim yöntemleri hem de sınıf düzenlemesinde değişiklikler yapmasını gerektirmektedir. Dislektik bir çocuk konsantrasyonla mücadele edebileceğinden, sınıfa yerleştirilmesi dikkatle planlanmalıdır. Dislektik öğrenciler, konuşkan öğrenciler veya sınıf dekorasyonları gibi dikkat dağıtıcı şeylerden uzakta konumlandırılmalıdır (Reid & Green, 2017). Genel bir müzik sınıfında, dislektik öğrenci, müzik alanında bilgili ve yardımsever bir öğrencinin yanına oturtulmalıdır. Bu küçük düzenleme sayesinde, müzikal olarak güçlü olan çocuk, dislektik öğrenciye müzikal etkinlikler, ders içi çalışmalar (örn. tahtadan deftere notaları geçirmek vb.), sınıf içi etkinlikleri ve çalgı çalma konusunda yardımcı olabilecektir (Heikkila & Knight, 2012).

1. Yazılı Materyaller Hazırlamak:

Müzik dersinde yazılı olarak müzik notası ve/veya şarkı sözleri kullanılacağında, dislektik öğrencileri arkadaşlarından ayrıştırmadan, onlar için daha yüksek bir başarı düzeyinin sağlanabilmesi için uygulanabilecek birkaç adım bulunmaktadır. Verilecek olan öneriler ilkokul ve ortaokul genel müzik dersleri veya koro dersleri dikkate alınarak sunulmaktadır. Yazılı materyal kullanılırken ilk dikkat edilecek şey metnin/notasyonun açıkça görülebildiğinden emin olunmasıdır. Metnin veya notasyonun okunabilirliğinin arttırılması içinse gerekli yerlerin vurgulanması (Heikkila & Knight, 2012), gereksiz bilgilerin sayfadan kaldırılması, gerekli görülen yere fotoğraf veya resim eklenilmesi, büyük punto ve dislektik öğrencilerin rahat okuyacağı yazı tipleri (Times New Roman, Comic Sans, Century Gothic) kullanılması, mümkünse bilginin sayfanın bütününe yayılması ve aralarında boşluk bırakılması önerilmektedir (Reid & Green, 2017). Örneğin; şarkı sözlerinin açık renkli pastel kağıda yazdırılması önem arz etmektedir. Çünkü beyaz kağıt kullanıldığında, beyaza karşı siyah renk parlama yapacağından dolayı okunması daha zor olacaktır. Daha fazla kavrama ve okunabilirlik içinse bölümler vurgulanmalı ve çok hafifçe sayfaların renklendirilmesi sağlanmalıdır. Renk karışıklığının önlenmesi için ise, öğrencilerden işaretlemek için aynı rengi kullanması istenilmelidir (bu bir konsere hazırlanmanın kapsayıcı bir parçası haline getirilebilir). Renklendirme yapıldıktan sonra, rengi takip ederek, öğrencilerin parçanın "yol haritası" boyunca gezdirilmesi, öğrencilerin akışı anlaması için çok yararlı olacaktır (Heikkila & Knight, 2012).

1. Çok duyulu (Multisensory) Öğretim Yaklaşımı:

Çok duyulu yaklaşımı, beş duyuya hitap ederek, daha anlamlı öğrenmeyi bütünsel olarak sağlamaktadır. Öğrenci odaklı ve farklılıklara duyarlı olan bu yaklaşım, çağdaş öğrenme kuramlarına uygundur (Akpınar & Aydın, 2009). Bu nedenle, dislektik öğrencilerin öğretmenlerine en önemli tavsiye öğrencilerine çok duyulu yaklaşımla öğretmeleri olmaktadır. Çok duyulu öğretimde daha güçlü duyular, daha zayıf olanları telafi etmekte ve beyin ile hafızaya giden bir yol bulunmaktadır. Bu yaklaşımın müzik dünyasına çevrilmesi ise çok kolaydır. Çünkü, müzik sanatını öğrenmek, başlı başına çok duyulu bir faaliyettir. Bu sanatı öğrenirken çocuk, bir sesi dinlemek için kulaklarını kullanırken, notayı yazarken neye benzediğini görebilmekte, ağzında sesin nasıl oluştuğunun titreşimini hissederken, dişlerinin, dilinin ve dudaklarının sesi çıkarırken nasıl hareket ettiğini ve şekil aldığını gözlemleyebilmektedir. Sesin dalgalarının havada yayılmasının şeklini görsellerle izleyebilmekte ve kendisi de sesi, yazma hissiyle deneyimleyebilmektedir. Ayrıca, müzik tüm

bedenimizde hareket edebilmekte ve bütün bedenimizle yaratılabilmektedir. (Westcombe, Ditchfield & Miles, 2005)

Buradan yola çıkarak Dalcroze ve Kodály'nin müzik öğretim yöntemlerinin dislektik öğrencilerin eğitiminde kullanılması oldukça etkin çok duyulu yaklaşımlar olabilmektedirler. Émile Jaques-Dalcroze' un (1865-1950) müzik eğitimi temelini genişletme çabaları sayesinde bugün "eurythmics" olarak bilinen, müziği bedensel hareketle koordine etme sistemi doğmuştur. Dalcroze, 1930 yılında bu sistemin birincil amacının "ritim yardımıyla beyin ve beden arasında, hızlı ve düzenli bir iletişim akımı yaratmak ve ritim hissini fiziksel bir deneyim haline getirmek" olduğunu söylemiştir. Bu sistemde öğrenciler, dörtlük nota duyduklarında odanın içinde yürümeye, sekizlik notada koşmaya ve 6/8 zamanı duyduklarında atlama başlamaktadırlar. Bu da, onlar için ritmin basit bir şekilde içselleştirilebilmesini sağlamaktadır. (Westcombe, Ditchfield & Miles, 2005).

Zoltan Kodály'in (1882-1967) müzik öğretim yönteminde ise öğrencilerin ritmi söze dönüştürmesi sağlanmakta (ta, ti-ti, tri-tri vb.), fonomimi adı verilen el işaretleri kullanılmakta ve "sabit olmayan do" sistemi ile solfej eğitimi verilmektedir. Tamamen gelişimsel yaklaşımı benimseyen bu yöntem, müzik eğitim dünyasından da büyük önem taşımaktadır ve dünyanın her yerine yayılmayı başarmıştır (Westcombe, Ditchfield & Miles, 2005). Kodály yönteminin dislektik öğrenciler için önerilmesinin nedeni; çok duyulu yaklaşımları ve öğrencilerin sözlü ve yazılı dili öğrenmelerine yardımcı olurken kullanılan tekniklerin aynısını içermesinden dolayıdır. Öğrenciler bu yöntemde yazılı notasyonu okumaya başlamadan önce parçayı dinlemektedirler. Bu, okumaya ve yazmaya hazır olma durumlarını geliştirmek için birkaç yıl boyunca küçük çocukların işitme diline benzemektedir. Öğrenciler ancak müziği işitsel olarak dinleyip anladıktan sonra notasyonu okumaya çalışmaktadırlar (Howe, 1999).

3. a. Çok Duyulu Ritim Öğretimi:

Zamansal sorunları nedeniyle dislektik öğrencilere ritmi öğretmek oldukça zor olabilmektedir. Ancak, çok duyulu öğretim yöntemleriyle, ritim ve müzik kavramları daha kolay öğretilebilmektedir. Ritim öğretiminde atılacak ilk adım, öğrenciye ritmi hissettirmek üzerine olmalıdır. Bir şarkının ritmi öğretileceği zaman, birçok öğrenci doğal olarak şarkının ritmine yaklaşık olan ritmi tutacaktır. Ancak, zorlanan bir öğrenci olduğunda, ritmi çok belirgin ve güçlü duyulan bir şarkıyla birlikte, çocuğun şarkının ritmine uygun hareket etmesini sağlamak (örn. ritme uygun yürüyüş yaptırmak) öğrencinin ritmi hissetmesine yardımcı olacaktır. Dislektik öğrencilere yardım etmek için kullanılacak başka bir yöntem ise derste başarılı olan arkadaşlarının ona yardımcı olmasıdır. Ritim çalışmasında, ona alkışla veya çalgısıyla ritmi gösterebilecek bir arkadaşıyla oturması ve arkadaşına bakarak çalması çok verimli bir çalışma olanağı sağlayacaktır. Başka bir yararlı yöntem ise öğrencilerin popüler ve iyi bildikleri bir şiiri sesli bir şekilde söylemesini ve şiirin ritminin algılanmasını sağlamaktır. Bir grup oluşturarak, öğrencilerin popüler ritmini kullanmasını sağlamak veya oluşturulan grubun yaratıcılığı kullanarak şiire uygun bir ritim oluşturmalarını istemek, öğrencilerin ritim konusunu daha iyi anlamalarına yardımcı olabilecektir. Bu oluşan iki farklı ritmi anlayabilmeleri için ise güçlü zamanda ve farklı zamanda vuruşlar yapmak, onların duyum farkını anlamalarına yardımcı olacaktır. Büyük yaş grubu çocuklardaki ritim çalışmalarında kelimelerin ritmi (prozodi) üzerine çalışmak yararlı olabilmektedir. Kelimeyi yanlış ritmik okunuşuyla, sonra, doğru ritmik okunuşuyla öğrenciye söylemek/çalmak ve onun yanlış ile doğru ritmi kavrayabilmesini

sağlamak, ritim anlatım çalışması için çok iyi bir etkinlik olabilmektedir (Heikkila & Knight, 2012).

Çok duyulu ritim öğretimi için Kodaly' nin ritmik olarak isimlendirdiği heceleri (ta, ti-ti, tri-tri vb.), ritim becerilerini geliştirmek içinse; şarkı söyleme, yürüyüş, vurma, alkışlama ve diğer hareketleri kullanılabilir. "Ta" hecesinin dörtlük notayı, "ti" hecesinin sekizlik notayı temsil ettiği bu sistemde, iki tane "ti-ti" notası bir tane "ta" notası etmektedir. Böylece, konuşma diline çevrilmiş ritim kalıpları, öğrenciler tarafından iyi anlaşılabilir hale gelmektedir. Bu yöntem, öğrencilerin ritmi konuşabilmesine olanak sağladığı için öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır ve ritim kalıplarının doğru öğrenilebilmesi için kullanılması önerilmektedir. (Howe, 1999). Ayrıca, daha önce sözü edilen Dalcroze yöntemine göre, öğrencilerin dörtlük nota için yürümeleri, sekizlik notada koşmaları ve 6/8'lik zamanı duyduklarında atlamaya başlamalarını sağlamak farklı ritim ve zamanların içselleştirilebilmesini sağlayacaktır (Westcombe, Ditchfield & Miles, 2005).

3.b. Çok Duyulu Melodi ve Nota Öğretimi:

Müzik dersi içerisindeki melodi, şarkı veya nota öğrenimi konularında dislektik öğrenciler zorlanabilmektedirler. Dislektik öğrencilerin terim, yön kavramları gibi veya daha tiz, daha pes vb. soyut kavramları anlayamaması nedeniyle müzik öğretmenleri aşağıda verilen yöntemleri kullanabilirler. Örneğin, öğretmenler şarkı söyleme esnasında sesler tizleştikçe ellerini yukarıya hareket ettirerek ve seslerini yüksek kullanarak, pesleşen seslerde ise, el hareketlerini aşağıya yönelterek ve seslerini alçaltarak, farklı seslerin öğrenciler tarafından hissedilebilmesine de yardımcı olabilirler. Öğretmenler, bu çalışma sırasında öğrenciden de kendisine katılmasını isteyebilir, onun da el hareketleriyle şarkıya veya nota öğretimine katılmasını sağlayabilirler. Müzik öğretimindeki Kodaly yönteminin içinde bulunan "fonomimi" verilen örneğin işleyişine çok benzemektedir. Notaların ses ve hareketle birleşmesini sağlayan Kodaly yöntemi, öğrencilere uygulanacak çok duyulu nota ve şarkı öğretimi için çok etkili olabilecektir (Heikkila & Knight, 2012).

Dislektik öğrencilerin müzik dersinde karşılaştıkları bir diğer zorluk ise nota okurken ortaya çıkmaktadır. İki notanın birbirine çok yakın mesafede durması veya aralarında çok az bir fark olması dislektik öğrenciler için görsel ayrım sorunu yaratabilmektedir. Nota kağıdının karmaşık olan görüntüsü, çizgi ve boşlukları hareket ediyor gibi görmelerine, ekleme veya çıkarma yapmalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle, nota okumayı dislektik öğrencilerle uyumlu hale getirebilmek için normal boyuttaki çizgilerin iyice büyütülerek, geniş ve kalın çizgili bir dizek kullanılması, daha rahat görebilmeleri için renkli kalemle üzerinden geçilmesi veya renkli kağıt kullanılması, her notayı tek tek okuma ihtiyacını azaltmak için hatırlatıcı semboller konulması yararlı olabilmektedir. Tekrar edilen gereksiz ritim ve melodiler gibi her türlü gereksiz bilginin nota kağıdından çıkarılması da, öğrencinin daha rahat okumasına yardımcı olabilir. Orkestra partisyonu veya eşlikli bir çalgı partisyonu dislektik öğrenciye verileceği zaman öğrencinin çaldığı parti dışındaki partilerin çıkartılması, mümkün olduğunca sade ve düzenli bir nota kağıdının ona verilmesi, öğrencinin başlangıç süreci için çok yararlı olacaktır. Çıkarılan bu bölümler/notalar, öğrenci eseri kolaylıkla çalmaya başladığında eğer istenirse geri eklenebilir (Reid & Green, 2017).

Tartışma ve Sonuç

Çocuklarda öğrenme güçlükleri içerisinde en sık karşılaşılanın disleksi olduğu ve güçlüklerin %80'lik bir dilimini kapsadığı görülmüştür. Disleksi; kökeni nörolojik olan bir öğrenme güçlüğü olarak tanımlanmaktadır. Bu da, disleksinin, bilişsel düzeyinin olduğunun kanıtı olarak sunulmaktadır. Disleksi hakkında yapılmış olan gen araştırmalarında ise, disleksinin biyolojik düzeyinin de olduğunu kanıtlanmış, ayrıca, disleksinin davranışsal bazı belirtilerle de varlığını hissettirdiği belirtilmiştir (Balcı, 2017; Balcı, 2015).

Bir müzik sınıfında küçük yaşlarda kendini göstermeye başlayan disleksi için; 3-4 yaşında bir çocuğun sabit ritim vuramaması veya 5 yaşındaki bir çocuğun çalınan ritimdeki farklılıkları kavrayamaması disleksi için erken belirteçler olabilmektedir. Erken yaşta fark edilemeyen ve müdahale edilmeyen dislektik öğrenciler ise, okul hayatlarındaki müzik derslerinde nota okumakta ve ritim tutmakta zorlanarak, öğretmenin verdikleri komutları anlamakta ve uygulamakta sıkıntı yaşayarak kendilerini belli etmektedir. Kendilerini bu şekilde gösteren öğrencilerin bu durumlarının fark edilmesi ve gerekli müdahale ile eğitimin uygulanmasının sağlanması konusunda, öğretmenler çok önemli bir rol oynamaktadır.

Ancak, ülkemizde müzik öğretmenleri kendi eğitimleri sürecinde dislektik öğrencilerin müzik eğitimi üzerine eğitim alamamalarından dolayı sınıf içerisinde ne yapacaklarını bilemeyecek ve yeteri kadar bu öğrencilere faydalı olamayacaklardır. Bu nedenle bu çalışmada dislektik öğrenciler için müzik öğretim yöntemleri önerilmiştir. Bu yöntemler müzik öğretmenlerinin sınıf içindeki işlerini kolaylaştıracaktır.

Yapılan çalışma sonucunda, dislektik öğrencilerin müzik eğitimindeki ortak algının çok duyulu yönteme dayalı olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dislektik öğrencilerin öğrenimi içinse, ne kadar çok duyusuna hitap ediliyorsa, o kadar kalıcı olduğu bilgisi edinilmiştir. Çalışmada, bu alanda yapılan araştırmalara yer verilmiş ve bunun sonucunda, öğretmenlere kaynaklık edeceği düşünülen yöntem ve stratejiler sunulmuştur. Bulgularda elde edilen bilgilerin, dislektik öğrencilerin müzik eğitim literatüründe, disleksi ve dislektik öğrencilerin tanımlanması, dislektik öğrencilerin davranışları hakkında genel bir çerçeve çizilmesi, müzik eğitiminde nasıl bir yaklaşım uygulanabileceği konusunda fikir oluşturulması anlamındaki boşlukları doldurduğu görülmektedir. Ancak, dislektik öğrencilerin bireysel çalgı ve Orff dersleri (örn. sağ-sol el kullanımı, çalgı kullanımı vs.), koro çalışmaları, sınıf içi uyumları hakkındaki bilgilerde eksiklikler bulunduğu ve bilgi eksikliklerinin giderilebilmesi için, çalışmaların yapılmasının ve bu alanlara yeni bilgilerin eklenmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Dislektik öğrencilerin eğitiminde, aile, öğretmen ve yönetim üçgeni sağlanmalı, iletişim halinde olunmalı ve öğrencinin eğitimi birlikte yürütülmelidir.
- Dislektik öğrencilerin erken tespit edilebilmesi ve erken müdahaleye başlanması sağlanmalıdır.
- Disleksi olduğu belirlenememiş ve okula yeni kayıt olan öğrencilerle, okula alınmadan veya okulun ilk günlerinde, önce rehberlik öğretmeni tarafından sohbet şeklinde ön görüşmeler yapılmalı, disleksi olma ihtimali değerlendirilmeli, öğrenci tanınmalıdır.

- Müzik öğretmeni yetiştiren lisans programlarında yer alan "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" dersinin yeniden düzenlenerek (veya programlarına yeni bir ders eklenerek), dislektik öğrencilerin müzik eğitimine ilişkin yöntem ve önerilerin yer aldığı konulara yer verilmesi, öğrencilerin bu konudaki eksiklerinin giderilmesi ve mümkünse müzik öğretmen adaylarının öğretmenlik stajlarının bir bölümünün dislektik öğrencilerin olduğu okullarda yaptırılması sağlanmalıdır.
- Göreve başlamış müzik öğretmenleri için hizmet içi eğitim ile öğretmenlerin "dislektik öğrencilerin müzik eğitimi" konusundaki eksiklerinin giderilmesi sağlanmalıdır.
- Bu çalışmada önerilen ilkeler ve çok duyulu (multisensory) öğretim yaklaşımının müzik öğretmenleri tarafından uygulanması önerilmektedir.
- Dislektik öğrencilerin müzik eğitimine daha çok dikkat çekilmesi, özen gösterilmesi ve müzik eğitimcilerinin onlara özel eğitim yöntemleri geliştirmesi önerilmektedir.
- Araştırmacıların dislektik öğrenciler hakkında hem genel anlamda, hem de müzik eğitimi alanında daha çok araştırma yapması bu alana önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Akıncı, M. S., & Alpagut, U. (2017). Müzik Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerinin Genel Müzik Eğitimlerine İlişkin Görüşleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research. Cilt: 10 Sayı: 53 Volume: 10 Issue: 53 www.sosyalarastirmalar.com. Issn: 1307-9581 http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334142

Akıncı, M., Sazak Akıncı, E., & Alpagut, U. (2019). Müzik Öğretmenlerinin Özel Gereksinimli Öğrencilerle Müzik Uygulamalarına İlişkin Öz yeterlik Algıları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 27 (4) , 1609-1622 . DOI: 10.24106/kefdergi.3171

Akpınar, B., & Aydın, K. (2009). Çok Duyulu (Multisensory) Yabancı Dil Öğretimi. Tubav Bilim Dergisi 2 (1):99-106

Altuntaş, F. (2010). Sınıf öğretmenlerinin disleksiye ilişkin bilgileri ve dislektik öğrencilere yönelik çalışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

American Psychiatric Association (APA). (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th Ed. (DSM-5). American Psychiatric Association, Arligton, VA.

Atterbury, B. (1990). Mainstreaming ExceptionalLearners in Music. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Atterbury, B. W. (1985). Musical differences in learning- disabled and normal-achieving readers, aged seven, eight and nine. Psychology of Music, 13, 114–123. doi:10.1177/ 0305735685132005

Balcı, E . (2019). Disleksi Hakkında Öğretmen Görüşleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. Ege Eğitim Dergisi, 20 (1) , 162-179. DOI: 10.12984/egeefd.453922

Balcı, E. (2015). Amerika Birleşik Devletleri'nde disleksili bireylere uygulanan eğitim ve öğretim programlarının Türkiye'de yapılan çalışmalara katkısı açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balcı, E. (2017). Disleksi hakkında gerçekler: Disleksi nedir ve ne değildir? Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (1) , 1-17. https://dergipark.org.tr/en/pub/trakyasobed/issue/30919/334756

Bingöl, A. (2003). Ankara'da İlkokul 2. Ve 4. Sınıf Öğrencilerinde Gelişimsel Disleksi Oranı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 56 (2): 67–82.

Cahn, L.D. (1987). Teaching piano students with learning disabilities. American Music Teacher, 36(5), 22-24.

Carr, K. W., White-Schwoch, T., Tierney, A. T., Strait, D. L., & Kraus, N. (2014). Beat synchronization predicts neural speech encoding and reading readiness in preschoolers. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111, 14559–14564. doi:10.1073/pnas.1406219111

Costa, L. J. C., Edwards, C. N., & Hooper, S. R. (2016). Writing disabilities and reading disabilities in elementary school students: Rates of cooccurrence and cognitive burden. Learning Disability Quarterly, 39(1), 17-30.

Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. Eğitim ve Bilim, 39(174).

Çalık, M., Ünal, S., Coştu, B. & Karataş, F.Ö. (2008). Trends in Turkish science education. Essays in Education, Special Edition, 23-45.

Danielson, L., Bradley, R., Hallahan, D. P. (2002). Identification of Learning Disabilities Research to. Routledge: Lawrence Erlbaum Associates.

Dellatolas, G., Watier, L., Le Normand, M.-T., Lubart, T., & Chevrie-Muller, C. (2009). Rhythm reproduction in kindergarten, reading performance at second grade, and developmental dyslexia theories. Archives of Clinical Neuropsychology, 24, 555–563. doi:10.1093/arclin/acp044

Dünya Sağlık Örgütü (2011). "World report on disability. https://www.who.int/publications/i/item/world-report-on-disability " sayfasından 22 Eylül 2020 tarihinde erişilmiştir.

Ganschow, L., Lloyd-Jones, J. & Miles, T. R. (1994). "Dyslexia and musical notation" Annals of Dyslexia, 44, 185-202.

Germano, E., Gagliano, A., & Curatolo, P. (2010). Comorbidity of ADHD and dyslexia. Developmental neuropsychology, 35(5), 475-493.

Gleason (1988). Achieving harmony with learning disabled music students. American Music Teacher, 37(5),19, 26.

Habib, M., Lardy, C., Desiles, T., Commeiras, C., Chobert, J., & Besson, M. (2016). Music and dyslexia: A new musical training method to improve reading and related disorders. Frontiers in Psychology, 7, 26. doi:10.3389/ fpsyg.2016.00026

Heikkila, E., & Knight, A., (2012). Inclusive Music Teaching Strategies for Elementary-Age Children with Developmental Dyslexia. Music Educators Journal, Vol. 99, No. 1., pp. 54-59

Howe, E. S. (1999). Adapting instruction to meet the needs of dyslexic students in elementary general music, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Michigan State University.

Hubicki, M. (1990). Learning difficulties in music. In G. Hales (ed.), Meeting Points in Dyslexia. Proceedings of the First International Conference of the British Dyslexia Association. Reading: British Dyslexia Association. 314-316.

Hubicki, M. (1991). A multisensory approach towards reading music. In M. Snowling and M. Thomson (eds.). Dyslexia: Integrating Theory and Practice. London: Whurr.

Hubicki, M. (1994). Musical problems? Reflections and suggestions. In G. Hales, ed., Dyslexia Matters. London: Whurr Publishers.

IDA. (2009). Testing and evaulation. 9 Nisan 2020 tarihinde http://www.interdys.org sayfasından erişilmiştir.

Jaarsma, B. S., Ruijssenaars, A. J. J. M., & Van den Broeck, W. (1998). "Dyslexia and Learning Musical Notation: A Pilot Study", Annals of Dyslexia, 48, 137-154.

Music Educators National Conference. (1988). Teaching music to special learners. Reston, VA: Music Educators National Conference.

Overy, K. (2000). Dyslexia, temporal processing and music: The potential of music as an early learning aid for dyslexic children. Psychology of Music, 28, 218–229. doi:10.1177/0305735600282010

Overy, K. (2003). Dyslexia and music: From timing deficits to musical intervention. Annals of the New York Academy of Sciences, 999, 497–505. doi:10.1196/annals.1284.060

Ozernov-Palchik, O., Wolf, M., & Patel, A. (2018). Relationships between early literacy and nonlinguistic rhythmic processes in kindergarteners. Journal of Experimental Child Psychology, 167, 354–368. doi:10.1016/j.jecp.2017.11.009

Reid, G. & Green, S. (2017). Disleksi ile başa çıkmak için 100+ öneri. Arkadaş Yayınevi. 3. Baskı. Ankara.

Reifinger, J. L. (2019). Dyslexia in the Music Classroom: A Review of Literature. Applications of Research in Music Education Volume 38, Issue Pages 9-17. https://doi.org/10.1177/8755123319831736

Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. & Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. Eğitim ve Bilim, 39(173), 430-453.

Shaywitz, S. (2003). Overcoming dyslexia: A new and complete science- based program for reading problems at any level. New York: Alfred A. Knopf.

Şenel, H. G. (1998). Okuma güçlüğü olan ve olmayan ilkokul öğrencilerinin okuma düzeylerinin ve dislektik özelliklerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/ sayfasından erişilmiştir.

Thomson, J. M., & Goswami, U. (2008). Rhythmic processing in children with developmental dyslexia: Auditory and motor rhythms link to reading a spelling. Journal of Physiology-Paris, 102, 120–129. doi:10.1016/j. jphysparis.2008.03.007

Topbaş, S. (1997). Öğrenme güçlüğü gözlenenler. Özel eğitim, 54-64.

Vance, K. O. (2004). Adapting Music Instruction for Students with Dyslexia. Music Educators Journal, 90(5), 27–31. https://doi.org/10.2307/3400020

Vassaf. B. H. (1994). Öğrenme yetersizlikleri. Öğretmen Yazarlar Dizisi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.

Westcombe, J., Ditchfield, D., & Miles, T. R. (Eds.). (2005). Music and dyslexia: A positive approach. Retrieved from https://ebookcentral.proquest.com

Witmer, N. S. (2015). "Music lesson from a tablet computer; the effect of incorporating a touchscreen device in teaching music staff notation to students with dyslexia", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boston University College of Fine Arts.

Yılmaz, O. (2015). Derleme Yazılar. http://www.zafercomert.com/IcerikDetay.aspx?zcms=79 sayfasından 26 Eylül 2020 tarihinde erişilmiştir.

YÖK, (2018). Müzik Öğretmenliği Lisans Programı. 18 Ağustos 2020 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-LisansProgramlari/Muzik_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf sayfasından erişilmiştir.